

УДК 005.21:338.2

Н.С. ІВАНОВА (аспірант кафедри менеджменту організацій)
Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя, Україна
E-mail: nc.ivanova@gmail.com

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАПОРІЗЬКИМ РЕГІОНОМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається суть стратегічного управління організацією, його зміст, економічна політика Запорізького регіону при розробці стратегії, концептуальна схема стратегічного управління, стратегія економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2004-2015 роки; здійснено аналіз економічних показників стану Запорізького регіону; зроблено висновок щодо економічної ефективності стратегії і стратегічного управління.

***Ключові слова:** Запорізький регіон, стратегічне управління, економічний розвиток, регіональна економічна політика, стратегічні цілі розвитку регіону, соціально-економічні показники розвитку, сталий економічний розвиток.*

Вступ

Актуальність дослідження стратегічного управління регіоном в контексті сталого економічного розвитку зумовлена наступними чинниками:

По-перше, забезпеченням гармонійного розвитку людини та власного рівня її добробуту, як інструменту економічного та соціального становлення регіональної політики, що є основною метою діяльності демократичної держави та ключовими вимірами прогресу сучасного суспільства. По-друге, регіональна політика зорієнтована на створення відповідних умов для досягнення екологічно безпечного соціально орієнтованого економічного розвитку, який у сучасній економічній літературі одержав назву «сталий розвиток». По-третє, необхідною умовою стратегічного управління регіоном є якісне й ефективне державне управління. Підвищення якості державного управління є розбудова потенціалу місцевих органів влади, що забезпечується через децентралізацію державного управління – регіоналізацію. Регіоналізація управління означає децентралізацію управління, при якій центральні органи влади делегують регіональним органам повноваження і відповідальність за ефективне прийняття рішень з питання розвитку відповідного регіону. Регіон у цьому випадку виступає адміністративно територіальною одиницею – область. Необхідність регіоналізації викликана ростом масштабів суспільного виробництва, ускладненням управління і зменшенням можливості враховувати в центрі особливості кожного регіону [2, с. 79].

Регіоналізація управління здійснюється у таких напрямках:

—врахування у рішеннях центральних органів влади інтересів регіонів, яких ці рішення стосуються;

—у рішеннях центральних органів повинен переважувати компроміс між центром і регіоном над центральним диктатом;

—послідовне здійснення всіма органами влади державно-регіональної політики;

—неухильне підвищення самостійності регіонів у вирішенні власних проблем;

—формування дієвого місцевого самоврядування.

Наукова новизна одержаних результатів має місце у визначенні економічної і соціальної доцільності переходу до стратегічного управління розвитком регіону та застосуванні цільових програм як складових стратегічних напрямків розвитку, а також погляди на цей процес с позиції «сталого розвитку».

Аналіз наукових досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Вивчення стратегічного розвитку регіону не можливо без аналізу робіт закордонних і вітчизняних фахівців в області стратегічного управління, серед яких А. Томпсон, А. Стрикленд, Г. Мінцберг, Б. Карлоф, І. Ансоф, В. Маркова, С. Кузнецова. Ці роботи розкривають сутність і особливості процесу стратегічного цілепокладання, включають методологічну основу розробки і реалізації стратегії [7, с 45-47]. Аналіз стратегічного управління регіонів передбачає використання результатів досліджень проблем регіонального розвитку, які досить докладно розглянуті в роботах З. Верналія, С. Дорогунцова, В. Дорофієнко, В. Лобаса, В. Куценка, В. Любченка, А. Мазура, В. Мамутова, В. Поповкіна, В. Симоненка, О. Сологуба, Ю. Чернецького, М. Чумаченка. В них пропонується різноманітні варіанти подолання відсталого розвитку регіону, формулюються рекомендації щодо організації системи регіонального управління в Україні.

Мета статті – визначити пріоритетні напрями управління розвитком Запорізького регіону; довести доцільність стратегічного управління і планування в контексті аналізу економічних і соціальних показників розвитку та їх динаміки; обґрунтувати напрям сталого розвитку Запорізького регіону.

Обговорення проблеми

Для розкриття поставленої мети дослідження, насамперед, треба зупинитися на суті стратегічного управління регіоном і місці стратегічного плану. У всіх країнах з ринковою економікою стратегія вже стала невід'ємною частиною управління організацією. Стратегія – це план управління організацією, спрямований на зміцнення її позицій задоволення споживачів і досягнення поставлених цілей [3, с. 322]. Виходячи з практичного розв'язання проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення розвитку регіону не тільки сьогодні, а і у перспективі, стратегія є концепцією інтегрального підходу до діяльності апарату управління і являє собою таке поєднання (відповідність) ресурсів організації, з одного боку, і можливостей та ризику, які виходять з навколишнього середовища, з іншого

Стратегічне управління запорізьким регіоном як інструмент забезпечення сталого економічного розвитку

боку, що діють у сьогоденні й майбутньому, при яких регіональна політика сподівається досягти своєї основної мети.

Стратегія регіонального розвитку, як правило, розробляється і формується вищим керівництвом, а її реалізація передбачає участь усіх рівнів управління у досягненні поставленої мети.

Економічна політика при розробці стратегії передбачає: перевірку місії (лінії поведінки); формування стратегічних цілей і завдань; аналіз зовнішнього оточення і його впливу на функціонування; аналіз і оцінку функціональних зон регіональної політики; аналіз сильних і слабких сторін діяльності регіону; оцінку існуючих і перспективних напрямків господарської діяльності; вибір стратегії регіонального розвитку, уточнення цілей; складання щорічного бюджету регіону, в цілому і забезпечення функціонування її господарських центрів. Економічна політика регіону будується на основі повного забезпечення інформацією, яка ґрунтується на результатах досліджень, що включають аналіз господарської діяльності регіону в поточний період і на перспективу. Аналіз позиції регіонального розвитку в конкурентній боротьбі передбачає оцінку та визначення результатів, яких можна домогтися, змінивши конкурентну стратегію регіону, або її стратегічних зон господарювання (СЗГ). При визначенні стратегії регіону користуються певними показниками, як якісними, так і кількісними. Якісні показники називають орієнтирами, кількісні – завданнями. Орієнтир – це, по суті, більш віддалена частина мети, якої регіональна політика прагне досягти шляхом розробки стратегії [7, с. 167]. Стратегія регіону є вихід раціонального процесу планування. Головні компоненти процесу стратегічного управління включають визначення призначення, головних цілей регіону, аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища регіону, вибір стратегії на рівні окремої стратегічної зони господарювання, відповідно до її сильних і слабких сторін, зовнішніх небезпек і сприятливих можливостей, пристосування регіональних систем управління до обраної регіоном стратегії (Рис. 1). Як свідчить аналіз, в центрі цієї моделі знаходиться вибір майбутньої стратегії регіональної політики на основі її місії, зовнішнього і внутрішнього аналізу переваг та загроз розвитку регіону (SWOT – аналіз).

Базою будь-якої стратегії є планування – найважливіша функція управління та економіки регіону. Дослідження показали, що регіони які застосовують у себе стратегічне планування, мають найвищі темпи розвитку. Загальний стратегічний план слід розглядати як програму, що скеровує діяльність регіонального апарату управління протягом тривалого періоду часу, і бути свідомим того, що конфліктна і мінлива соціальна і ділова обстановка робить постійні коригування неминучими.

Стратегічне планування має включати: прогнозування (передбачення результатів розвитку), що здійснюється з урахуванням існуючих факторів; головну лінію поведінки регіонального розвитку, (місію) і мету управління; перспективне планування; контроль; координацію і регулювання, за допомогою яких усуваються відхилення

від поставленої мети. Вигоди стратегічного планування можна виразити в такий спосіб: планування заохочує керівників мислити перспективно; веде до більш чіткої координації зусиль, що докладаються; стратегічне планування веде до встановлення показників для наступного контролю; змушує апарат управління чіткіше визначати свої завдання і політичні установки; робить регіональну політику більш підготовленою до раптових змін; більш наочне демонструє взаємозв'язки управління й обов'язку всіх посадових осіб. Стратегічне планування містить у собі всі головні функції і розділи – закупівлю, виробництво, фінанси, маркетинг, трудові ресурси, дослідження і розробки.

Слід зазначити, що стратегічне управління – досить складна система, що динамічно розвивається, базою якої є стратегічне планування. Етапи стадії процесу розробки стратегії дуже багатогранні, залежать від ступеня диверсифікованості регіональної політики, але в загальному випадку можуть бути подані за допомогою малюнку, на якому знайшли відтворення й елементи реалізації стратегії, тобто всього стратегічного управління (рис. 2а і 2б). Місія організації регіональної стратегії, як показано з рисунку, і її мета є підставою для наступних завдань розробки і реалізації стратегії, тому рівень і якість їхнього розв'язання визначають багато в чому успіх і ефективність діяльності регіону в цілому (рис. 2а). Важливою обставиною, як бачимо з наведеного рисунку, є вироблення стратегії і розробка стратегічного плану, який знаходиться у центрі моделі стратегічного управління.

Трансформація державного регіонального розвитку викликала необхідність вибору моделі подальшого розвитку, якій підпорядковується нормативно-правова база, інституційна структура, важелі регулювання. На сучасному етапі чітко визначені дві моделі розвитку економіки і два сценарії довгострокової стратегії [8, с. 34]. Перша стратегія базується на лібералізації стосунків, як внутрішніх, так і зовнішніх, базується на економічній доктрині самоуправління ринкового механізму і невтручання держави в економічні процеси і пов'язана з повною відкритістю ринків, жорсткими монетарними обмеженнями, пріоритету бездефіцитного бюджету. Друга модель довгострокової стратегії регіону – це модель випереджаючого розвитку на інноваційній основі. Зміст цієї моделі полягає в її стратегії – розбудові високоефективної, високотехнологічної розвиненої держави, яка забезпечує належні умови і рівень життя населення, що передбачає створення максимально сприятливих умов для відображення й розвитку вітчизняного виробництва, науково-виробничого потенціалу, розвитку інтелектуального капіталу, підвищення конкурентоздатності національної економіки, стабільного соціально-економічного зростання регіонів. Така модель відповідає національним інтересам народу України і населення регіонів. Тому основною метою державного управління регіоном у ринкових відносинах є розроблення і проведення такої стратегії, яка забезпечить подолання спаду виробництва, досягнення стабілізації для задоволення

потреб населення. Характеристика та аналіз основних проблем Запорізького регіону свідчить, що регіон має всі можливості для розробки і проведення стратегії сталого розвитку. Запорізька область посідає особливе місце в історії становлення незалежної України, входить до числа регіонів – локомотивів економічного розвитку держави та прагне більш активно задіяти наявні можливості задля поліпшення добробуту населення. SWOT – аналіз потенціалу Запорізької області.

Таблиця 1 – SWOT-аналіз потенціалу Запорізької області

Сильні сторони регіону	Слабкі сторони регіону
<p>Сприятливі природно-кліматичні умови, які дозволяють розвивати курортно-рекреаційний та аграрний потенціали.</p> <p>Значний науково-освітній потенціал, висококваліфіковані кадри.</p> <p>Розвинутий індустріальний сектор.</p> <p>Забезпеченість області продуктами харчування власного виробництва.</p> <p>Значні енергогенеруючі потужності</p>	<p>Значний рівень техногенного навантаження на навколишнє середовище, загострення екологічних проблем.</p> <p>Значний рівень зносу основних виробничих фондів.</p> <p>Незадовільний технічний стан автомобільних доріг.</p> <p>Проблеми із забезпеченням якісною питною водою.</p> <p>Недостатній рівень газифікації населених пунктів.</p> <p>Незадовільний стан охорони здоров'я, високий рівень захворюваності на хвороби системи кровообігу, новоутворення, вродженні аномалії.</p> <p>Повільний розвиток будівництва, зокрема будівництва житла.</p> <p>Значна частина збиткових суб'єктів господарювання.</p>
Можливості	Загрози
<p>Вигідне територіальне розташування у центрі Східної України та розгалужена транспортна система.</p> <p>Значні запаси мінерально-сировинних ресурсів.</p> <p>Активізація співпраці місцевої влади, громадськості та представників бізнесу щодо зусиль, спрямованих на розвиток регіону.</p> <p>Зростання внутрішніх джерел інвестування – заощаджень населення та прибутку прибуткових підприємств регіону.</p> <p>Видатні історичні корені, наявність козацької спадщини, історико-культурних пам'яток.</p>	<p>Значний рівень експорто-орієнтованості індустріального сектору економіки регіону.</p> <p>Високий рівень конкуренції з боку регіонів – сусідів: Дніпропетровського, Донецького, тощо.</p> <p>Розташування у зоні «ризикованого землеробства».</p> <p>Низький рівень активності місцевих громад.</p> <p>Складна демографічна ситуація: збільшення частки населення похилого віку.</p> <p>Нерівномірність розвитку території області.</p>

Аналіз потенціалу Запорізького регіону та чинників його економічного розвитку, засвідчує наступне: Економічний розвиток. Запорізька область з 1999 року відмічається стабільним зростанням валової доданої вартості

(ВДВ). У структурі ВДВ питома вага промисловості складає - 43,3%, сільського господарства – 10,5%. Сьогодні Запорізька область – регіон із значним виробничим потенціалом, один із базових регіонів у промисловому комплексі України. До негативних чинників розвитку Запорізького регіону слід віднести зниження іноземних інвестицій в основний капітал, що є результатом політичної нестабільності і корумпованості в Україні [5, с. 43]. Виконаний аналіз дозволяє сформулювати місію, головну мету, стратегічні цілі та побудувати «дерево цілей» розвитку Запорізького регіону (рис.3).

Визначена наступна місія: «Спрямування об'єднаних зусиль влади, бізнесу та громадян на збереження та розвиток потенціалу і традицій Запорізької області задля поліпшення життя мешканців кожної громади регіону». Запорізька обласна рада затвердила стратегічний план розвитку Запорізької області (регіону) на період до 2015 року, в основу якого закладена модель випереджаючого розвитку на інноваційній основі. Зміст цієї моделі полягає в її стратегічних цілях – розбудові високоефективної, високотехнологічної розвиненої держави, яка забезпечує належні умови і рівень життя населення, що передбачає створення максимально сприятливих умов для відображення й розвитку вітчизняного виробництва, науково-виробничого потенціалу, розвитку інтелектуального капіталу, підвищення конкурентоздатності національної економіки, стабільного соціально-економічного зростання регіонів. Така модель відповідає національним інтересам народу України і населення регіону.

Реалізація стратегічних цілей розвитку Запорізького регіону здійснюється шляхом розробки «Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на кожен рік та цільових регіональних програм» та діяльністю органів регіонального управління. Органи регіонального управління являють собою складову частину системи органів державного управління. Склад і структура органів державного управління та місцевого самоврядування регулюється Конституцією України «Про місцеві державні адміністрації» та іншими правовими документами [1, с. 65]. Аналіз показує соціально-економічного сектору Запорізького регіону на I півріччя 2011 року по Запорізькій області. За обсягом реалізованої промислової продукції (37184,4 млн. грн.) у I півріччі 2011 року Запорізька область посідає 4 місце серед регіонів України. Валова продукція сільського господарства області за I півріччя 2011 року склала 682,9 млн. грн., або 96,5% до відповідного показника 2010 року (25 місце серед регіонів України). Триває реалізація інвестиційних та енергозберігаючих проектів у реальному секторі. За попередніми даними, протягом I півріччя 2011 року в економіку області закордонними інвесторами було вкладено 11 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій [4, с. 15-18].

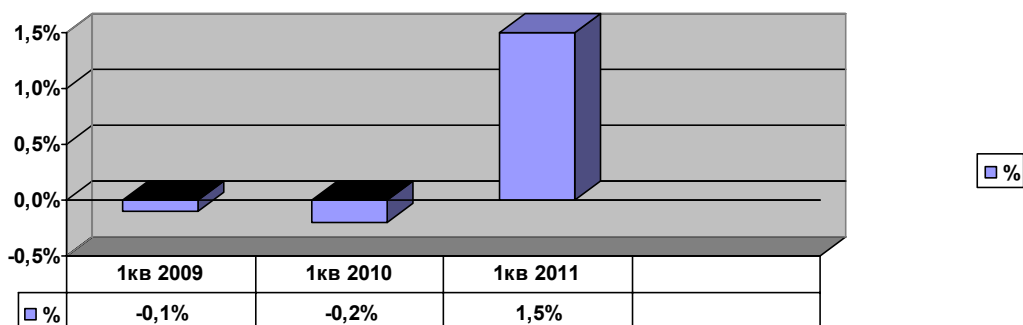

Рисунок 1 – Темпи зросту об'єму прямих іноземних інвестицій

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 01.07.2011 становив 972,3 млн. дол. США (102 % до початку 2011 року), у розрахунку на одного мешканця регіону приходилось – 538,5 дол. США. У I півріччі суттєво зросла зовнішньоекономічна активність суб'єктів господарювання області. Зовнішньоторговельний оборот товарів за січень-травень 2011 року склав \$ 2327,8 млн. і збільшився порівняно з аналогічним періодом 2010 року на 37,1%, у т.ч. обсяг експортних поставок (\$ 544,2 млн.) зріс на 26,5%, імпортних (\$ 783,6 млн.) – на 64,5%. Позитивне сальдо зовнішньоторговельного обороту товарів склало \$ 760,6 млн. Суттєво зросли обсяги надходжень до бюджетів усіх рівнів. До загального фонду місцевих бюджетів області надійшло 1519,2 млн. грн., або 107,4% до плану I півріччя, затвердженому місцевими радами. Перевиконання плану складає 104,9 млн. грн. План надходжень до обласного бюджету виконано на 105,9%, що дозволяє спрямувати на розвиток регіону додаткові кошти. За рівнем середньомісячної заробітної плати за січень-травень 2011 року (2430 грн.) Запорізька область посідає 6 місце серед регіонів України, а за темпом зростання цього показника (121,6%) - 3 місце. Індекс реальної заробітної плати склав 111,1%.

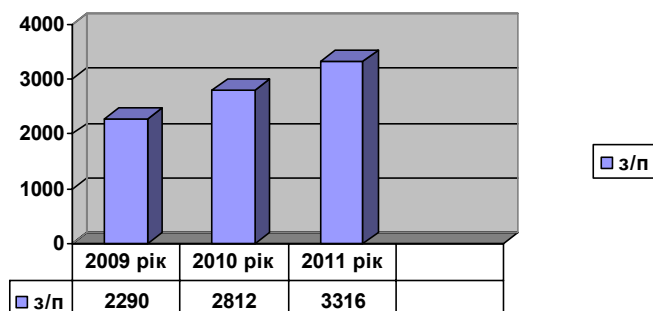

Рисунок 2 – Середня заробітна плата робітників промислових підприємств (грн.)

Спостерігається ріст середньої заробітної плати робітників промислових підприємств, найвищі показники зафіксовані у липні 2011 року. Вжиті облдержадміністрацією заходи дозволили переломити тенденцію зростання заборгованості з виплати заробітної плати. Аналіз Запорізької області у напрямку стратегії соціально-економічного розвитку

регіону виконано на основі економічних показників розвитку 2010-2011 років.

Висновки

Стратегічне управління організацією в країнах з розвинутою ринковою економікою вже стало основним інструментом, методом забезпечення довгострокового, сталого розвитку організацій. Воно передбачає вибір стратегії в рамках місії організації на основі SWOT – аналізу її економічної політики, розробки і реалізації стратегічного плану. В Запорізькій області в 2008 році в рамках регіоналізації розроблена і затверджена «Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року». Вона передбачає сталий розвиток Запорізького регіону шляхом створення в рамках його місії екологічно безпечного соціально орієнтованого економічного зростання. Виконано аналіз показників розвитку Запорізької області за період 2009- I півріччя 2011 років. Спостерігається динаміка позитивного соціально-економічного розвитку Запорізького регіону.

Список літератури

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Відомості Верховної Ради, 1997, 170с.
2. Воронкова В.Г. Менеджмент у державних організаціях: Навчальний посібник – К.: В.Д. «Професіонал», 2004 – 256с.
3. Воронкова В.Г. Планування і прогнозування в умовах ринку. – Навчальний посібник / під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2010 – 352с.
4. Звіт про виконання пріоритетних напрямлень роботи Запорізької обласної державної адміністрації та обласної ради за 6 місяців 2011 року / громадські слухання 20.07.2011р.
5. Статистичний щорічник Запорізької області 2010р. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2010 – 75с.
6. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року. Затверджена рішенням обласної ради 06.06.2008р., №2, Запоріжжя, 2008 – 120с.
7. Швайка Л.А. Державне реформування економіки: Підручник. – К.: Знання, 2008 – 452с.
8. Ворона П.В. Суперечності впливу місцевого самоврядування на розвиток регіонів і формування регіональної політики / Науково – виробничий журнал: «Держава та регіони» / Серія: Державне управління №1 – Запоріжжя, КПУ, 2011 – С. 201-204

Н.С.ИВАНОВА

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье, Украина

E-mail: nc.ivanova@gmail.com

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ЗАПОРОЖСКИМ РЕГИОНОМ КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПОСТОЯННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье рассматривается суть стратегического управления организацией, его содержание, экономическая политика Запорожского региона при разработке стратегии, концептуальная схема стратегического управления, стратегия экономического и социального развития Запорожской области на 2004-2015 годы; осуществлен анализ экономических показателей состояния Запорожского региона; сделан вывод относительно экономической эффективности стратегии и стратегического управления.

Ключевые слова: Запорожский регион, стратегическое управление, экономическое развитие, региональная экономическая политика, стратегические цели развития региона, социально-экономические показатели развития, устойчивое экономическое развитие.

N. IVANOVA

Zaporozhye state engineering academy, Zaporizhzhya, Ukraine

E-mail: nc.ivanova@gmail.com

STRATEGIC MANAGEMENT BY ZAPORIZHZHYA REGION AS INSTRUMENT OF PROVIDING OF PERMANENT ECONOMIC DEVELOPMENT

In the article essence of strategic management is examined by organization, his maintenance, economic politics of the Zaporizhzhya region at development of strategy, conceptual chart of strategic management, strategy of economic and social development of the Zaporizhzhya area on 2004-2015; the analysis of economic indicators of the state of the Zaporizhzhya region is carried out; drawn conclusion relatively economic efficiency of strategy and strategic management.

Key words: the Zaporizhzhya region, strategic management, economic development, regional economic politics, strategic aims of development of region, socio-economic indexes of development, steady economic development.

Стаття надійшла до редколегії 25.05.12

Прийнята до друку 27.05.12